



# PESA INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL STUDIES

PESA ULUSLARARASI  
SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ

October 2016, Vol:2, Issue:3

Ekim 2016, Cilt:2, Sayı 3

e-ISSN: 2149-8385

p-ISSN: 2528-9950

journal homepage: [www.sosyalarastirmalar.org](http://www.sosyalarastirmalar.org)



## “İslami İktisad” Kavramına Metodolojik Bir Yaklaşım ve Üniversitelerde İslami İktisad Dersinin Programlanması A Methodological Approach to the Concept of "Islamic Economics" and the Programming of Islamic Economics in Universities

**Fazıl YOZGAT**

Doç. Dr., Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, [fazilyozgat@gmail.com](mailto:fazilyozgat@gmail.com)

### MAKALE BİLGİSİ

#### Makale Geçmişi:

Geliş 10 EKim 2016

Kabul 25 Ekim 2016

#### Anahtar Kelimeler:

İslami İktisat, Kapital Çeşitleri,  
İslami İktisat Dersi.

© 2016 PESA Tüm hakları saklıdır

### ÖZET

İnsanın hayatı ve refah içinde yaşaması bağımlı değişken olarak ele alındığında bunun bağımsız değişkenleri sosyal, ekonomik ve siyasal öğretileri içeren değişkenlerdir. Çünkü toplumsal yapı ülkeden ülkeye değiştiğine göre evrensel ve ilahi öğretilerin pratik hayata ve reel - politik hayata uygulanması kaçınılmazdır. Bu bağlamda reel ekonomi, faiz ve yatırım ilişkisi, vakıfların iktisadi hayattaki rolü, politik iktisat başlıkları İslami iktisatla ilişki kurularak açıklanmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde siyasal ideolojilerle iktisadi hayat ilişkisi irdelenmiş, kapital çeşitleriyle İslami iktisat ilişkisi araştırılmıştır. Venture ve maddi olmayan kapitallerle, şukuk ve onun soysal hayata etkisi araştırılmıştır. Son bölümdeyse İslam iktisadı mı? İslami iktisat mı? Kavramalarına kısır döngüden öte ıstılah bağlamında yaklaşmıştır. Etik ekonomi, İslam iktisadı, İslami iktisat, ahlak ve ekonomi gibi terimlere iktisadi ve literal anlamada üniversitelerde İslam İktisadı adı altında ders olarak okutulabilmesinin bilimsel ve pedagojik enstrümanları sunulmuştur.

Ortodoks ve heterodox iktisadın ve politik iktisatla İslam toplumlarının doğasına uymayan iktisadi akımlarla İslami iktisadın literatüre girebilmesi için program ve içeriklerinin belirlenmesi ve karşılaştırmalı konu başlıkları çalışmanın alt başlıklarından birini oluşturmaktadır. Rekabet-müteşebbislik-tasarruf-üretim-tüketim-yatırım-faiz-vakıf-vergi-zekât-kapital çeşitleri semavi dinler iktisat literatürüne yüklenen anlamla semavi olmayan inanç sistemlerinin iktisada yükledikleri anlamalara İslami iktisadın karşılaştırması yapılmıştır. Bu konuyu üniversitelerde seçmeli ders olarak okutulabilmesi için AKTS uyarlaması da önerilerde belirtilmiştir.

### ARTICLE INFO

#### Article History:

Received 10 October 2016

Accepted 25 October 2016

#### Keywords:

Islamic Economics, Capital Varieties,  
Islamic Economics.

© 2016 PESA All rights reserved

### ABSTRACT

When human life and prosperity are considered as dependent variables, their independent variables are social, economic and political teachings. Because the social structure changes from country to country, it is inevitable that universal and divine teachings will be practiced with a real life and real-political life. In this context, the relation between real economy, interest and investment, the role of foundations in economic life, political economics are explained by establishing Islamic economics.

In the second part of the study, the relation between economic ideologies and economic life was examined and the relationship between capitalism and Islamic economics was investigated. The

*venture and the intangible capitals, the law and its social life effects were investigated. The last part is Islamic economy? Islamic economics? Their concept has been approached in the context of intuition rather than a vicious cycle. Scientific and pedagogical instruments of ethical economics, Islamic economics, Islamic economics, ethics and economics can be taught under the name of Islamic Economics in universities in economic and literal sense. It is one of the sub-chapters of the study of comparative topics and the identification of programs and contents for the introduction of Islamic economics into economic literature by orthodox and heterodox economics and political economics which do not fit the nature of Islamic societies. Competition-entrepreneurship-saving-production-consumption-investment-interest-foundation-tax-zakat-capital types semali dinler economics literary meaning loaded with non-semitic belief systems imputed in Islamic economics have made comparison. In order to be able to teach this subject as an elective course in the universities, the ECTS adaptation is also mentioned in the proposals.*

## GİRİŞ

Bilimsel yaklaşım değişkenler arasındaki neden sonuç ilişkisi ve hipotezlerin test edilmesi esasına dayanır. T.Khun'un paradigmaları ve yanılabilme olgusunu da buna ekleyebiliriz. Bu bağlamda bu çalışmada bağımlı değişken sosyal ve siyasal refah düzeyi bağımsız değişkenleri ise sosyal, ekonomik ve siyasi değişkenlerdir. Bunlar arasındaki korelasyon araştırılmış ve İslami Ekonomi kavramını doğrudan ve dolaylı etkileyen değişkenler sunulmuştur. Bu çalışmada ana hipotezlerden biri İslami Ekonomi kavramını bilimsel tabana oturtmak ve üniversite ders programlarında seçmeli ders olarak okutulması ve bunun getireceği faydaları vurgulamaktır.

Bu hipotezi şu şekilde formüle edebiliriz.

$$SEr=f(\Sigma Sy+\Sigma Siy+\Sigma Ey)$$

Ser: Sosyal ve ekonomik refah düzeyi. Bu düzey GSMH, fert başına GSMH, ortalama ömür, eğitim düzeyi,

F:Fonksiyon. Parantez içinin parantez dışıyla tek tek çarpımıdır.

Sy: Sosyal yapı, ülkeden ülkeye değişen sosyal yapı. Sosyal yapı sosyal, siyasal yapı, hukuki yapı, idari yapı, eğitim sistemini içerir.

Siy: Ülkeden ülkeye değişen siyasal yapı, ülkenin parlamento yapısı tekli ikili olup olmaması, yönetim şekli, parti tipi, tercih ettiği ekonomik modeli (karma-liberal-sosyalist-neo liberal vs.) içerir.

Ey: Ekonomik yapı, değişme oranı az olmakla birlikte ekonomik sistemlerde tercih söz konusudur. Ticari yapı, şirket modelleri, bankacılık sistemi ve mikro finans konularını içerir.

$\Sigma$ : Toplam simgesi. Gerektiğinde zaman ve diğer değişkenlerle çarpımı yapılabilir.

İslami ekonomi veya İslam ekonomisi 1500 yıllık kadim geleneklere bağlı kalarak bir başlangıç noktası bulma çabasıdır. 57 İslam ülkesi, bazı ülkelerdeki Müslüman nüfusla birlikte yaklaşık dünya nüfusunun %19.8'i ni oluşturmaktadır. Bunların ekonomik sorunlarına sihirli değnekle çözüm bulmak gibi metot dışı önermemiz yoktur. Ama 1,5 milyara yakın nüfus, dünyanın dörtte biri, 57 İslam ülkesi jeolojik ve jeopolitik olguların merkezindeki insanların sosyal ve ekonomik sorunlarına çözüm bulma çabası maslahatın temelidir. Burada metodolojik yaklaşımdan kastedilen Sudan ve Kahire'deki Müslüman çocukların proteinle beslenmesi, Arakan'lı gencin eğitim alabilmesi, Filistin'li ve Gazze'li nin ölmemesi, Rusya'daki Müslüman toplumun mülkiyet hakkını koruması tüm dünya Müslümanların sosyal ve ekonomik refah düzeyi için sihirli formülden öte bir metot bulma çabasıdır. Sanayi devrimlerini, birinci ve ikinci sanayi devrimini, siyasal devrimleri geçiren batı ülkeleri siyasal ve ekonomik sistemle sorunlarını çözmüş ve başat ideoloji konumuna gelmiştir. Bu süreçleri yaşamayan İslam toplumları bilim-teknoloji-inovasyon sürecini kaçırmaması için bir metot bulma çabası içinde olmalıdır. Westhfeldy'a barışa kara ve ada Avrupa'sındaki mezhep çatışmalarını kısmen çözmüştür. İslam

dünyasında düşünce ayrılığı ve metot farklılığını zenginlik olarak yorumlama dururken ayrıştırıcı bir söylem olarak devam ettirilmesi bunun gelecek kuşaklara yapılabilecek haksızlıktır.

İslami ekonominin üniversitelerde seçmeli ders olarak programlanması ve içeriği ve kredi sistemiyle ilgili bu çalışmada göz önünde tutulan temel değişkenlerden biri de ülkelerin toplumsal yapısıdır. Şukuk sistemi Malezya, Endonezya da uygulama şansı hatta kazanma şansı fazladır. Çünkü nüfus ve sosyal mobilye buna imkân vermektedir. Aynı sistemi Senegal ve Nijer de uygulamanın zorlukları olabilir. Bu durumda kitap v sünnete uyma İslam'ın temellerine dokunmamak koşuluyla kısaca helal olmak koşuluyla ülkelerin toplumsal yapısına göre farklı ekonomik enstrümanlar tercih edilebilir.

Toplumsal değişme hayatın gerçeğidir. Önceki toplumların yaptıkları kendi hanelerine yazılmıştır. Burada tarihi olan hükümlerle, esatir hükümleri, örfi olanla, hukuki olanı, geleneksel olanla, kurumsallaşmış olanları toplumların durumuna ve sosyal dokusuna göre analiz etmekte gerekmektedir. Klasik bankacılık veya aracılık faaliyetleri emeğin karşılığı olabilir. Fakat bugün bazı bankaların sahipleri özel bankalar iken yönetimi kamu otoritesi senyoraj hakkının kime gittiği açık değildir. Veya bir gelişmiş ekonomiye sahip ABD, Almanya gibi ülkeler düşük faizle yani % 2 veya 3 ile kredi alırken yoksul ülkelerin kredi faiz oranlarının % 13-15 lere seyretilmesi o ülkenin ekonomisi veya aldığı kredinin yatırıma dönüşmesini engellemektedir. Bu durumda hayatın akışının tersine değil de sosyal ve siyasal gerçekliğin anlamına uygun para sistemi, senyoraj hakkı, bankacılık düzenlemesi gibi başlıkların İslami iktisat açısından düşünmek ve çalışmak zorundayız.

Üniversitelerde özellikle iktisadi ve idari bilimle fakültesi ve farklı enstitü düzeyinde baktığımızda 2 normal kredili 3 akts ye tekabül eder. Veya 3 kredili bir İslami iktisat ders 4 en fazla 5 akts ye tekabül eder bunlarında sistemde olmasının faydası oldukça fazla olacaktır. Çünkü program içerisinde makro iktisat-mikro iktisat-uluslar arası iktisat-finance-iktisat tarihi-istatistik-hukuk-siyaset ve iktisat sosyolojisi gibi inter disiplinler derslerin olması bu dersi daha da anlamlı kılacaktır. Örneğin tekaful sistemiyle günümüzde mal varlıkları bazı ülkelerin bütçesine eşit sigorta şirketleri ancak üniversitelerde karşılaştırılabilir. Hem gerekli teorik bilgi ve dataların toplanması analiz sentezi ve karşılaştırılması ancak bu ders ve program içeriği sayesinde yapılabilir.

### **I.Kavramsal çerçeve:**

Finansal, fiscal veya parasal kapitalin yerini değişik kapital türleri almıştır. İslami iktisatta İslam hukukçuları ve tefsircileri yapılacak bir iktisadi mübadelenin açık-şeffaf-dürüst-şarhlarının yazılı olduğu ve harama girilmemesi gerektiğini savunur. Ama burada bir şirketin yapısına göre defteri değeriyle piyasa değeri farklıdır. Örneğin gelişmiş ekonomiye sahip ülkelerde a şirketinin mal varlığı x milyar dolar iken piyasa değeri x+1 milyar dolar olarak hesaplanmaktadır. Bu durumda klasik yazılı defter değerinin yanında değişik kapitalleri de göz önüne almak gerekmektedir. Bu fark maddi olamayan varlıklar kapitali, kültürel kapital, insan kapitali, sosyal kapital, venture kapital, management kapital, dini kapital, gibi farklı kapital türleri bir arada olunca bunları analitik incelemeyen helal haram demenin zorlukları olmaktadır. Bunun için İslami İktisadın üniversite düzeyinde incelenmesinde fayda vardır.

Osmanlı'nın siyasi ve idari hayatı süresince yaklaşık 30000 civarında vakıf kurulmuştur. Bunlardan para vakıflarının kompozisyonu dönemden deneme değişiklik göstermektedir. O zamanın şartlarına İslami değerlere yani kitap ve sünnet hükümlerine aykırı olamamak koşuluyla ekonomik sorunlara çözüm bulmayı amaçlamışlardır. Günümüzde vakıfların kompozisyonu değiştiği için kısaca medeni kanuna göre düzenlendiği için günümüzde karşılaştırmanın pratikte faydası olmayabilir. Vakıfları kuruluş amacına, yönetim şekillerine göre, gelir kaynaklarına göre tasnif edildikten sonra İslami ekonomiye katkısı tartışılabilir. Örneğin mortgate ülkemizin sosyal ve ekonomik dokusuna uymayan bir sitemdir. Orta gelirliyi ev sahibi yapmak için bankaların ipotekli 10 yıllık sürede neredeyse iki katına bir gayrimenkulü mal etmesi genelde fiyatları ve enflasyonu etkilemektedir. Ama sadece bu amaçla bir vakfın kurulması düşünülebilir.

İslami iktisada bankaları temelde ikiye ayırmak pratike fayda sağlayabilir. Bunlar yatırım-kalkınma ve ihtisas bankaları gibi. Diğerleri ise ticari bankalardır. Bunların mevduat toplama ve para transferleri hakkı olduğu için diğerlerine oranla avantajlı hale gelmektedirler. Kazançları faiz geliri olduğu için sadece işlem ve değerler kâğıt vergisinin dışında vergi uygulaması getirilebilir. Yatırım, kalkınma ve ihtisas bankaları ilgilendiği sektörle muhatap olacağı için bu tip bankaları ayrı tutmak gerekmektedir.

Ticari bankalar ise mevduat toplama hakkı olduğu ve ticari kredi verecekleri için bunların ayrı kategoride değerlendirilmesi gerekebilir.

Ülkemizde 2016 yılı itibariyle özel finans kuruluşlarının toplam mevduatın %5 –ler civarında bir pastaya sahiptir. Pastanın küçük oluşu bu ortaklığın kar marjını da düşürmektedir. Özel finanslar kuruluşları mevduat toplama izni aldıkları için mevduat toplama ve aracılık faaliyetlerine katılmaktadır. Bunlar mudilerin yatırdıkları sermayeyi garanti etmek koşuluyla mevduatını nasıl kullanacağını kar ve zarar ortaklığını beyan etmelidir. Ülkemizde çok ortaklı faizsiz sisteme dayalı ekonomik girişimlerin başarısız olması halka arz edilen çok ortaklı venture kapital modelinin yanlış olduğu anlamına gelmez. Su-i misalin misal teşkil etmeyeceği hükmünden hareketle bir yanlış genelleyemeyiz. Ülkemizde geçmişte bu tür ortaklıkların temel hatası toplanan veya alınan ortaklık payını başka hissedara kar payı olarak vermesidir. Enflasyon oranı x,döviz kurundaki artış y,vergi oranı z ise bunları hesaplamadan x+1 miktarında olmamış kar payını vaat etmek ve ödemek sonunda bu şirketlerin batmasına yola açmıştır.

Yenilik, patent ve icat temel bir hak olduğu için İslami iktisat bağlamında bu tür hakların korunması ve teşvik edilmesi İslam iktisadının temel paradigmalardan biridir. Yenilik, buluş, icat, patent hakkı patent geliri emeğin ürünü olduğu için İslam iktisadında teşvik edilmesi gereken faaliyet alanlarıdır.

Uluslar arası ekonomik ve finansal kuruluşların yaptırımlarını da dikkate alınmalıdır. İslami iktisatta uluslararası kuruluşların normlarına özellikle vergi kısımlarında dikkate almak zorunludur. Bunlar özellikle Dünya Bankası, IMF, Tahkim müesseseleri gibi kurumlardır. Doğal kaynakların enerji-petrol ürünleri ve türevleri tahkime gidildiği için bunların anlaşmalarla dengelenmesi gerekmektedir. Bunun yanında ILO yaptırımları çalışma düzeyi ve sosyal haklar bağlamında göz ardı edilemeyecek kurumlardır. ILO nun çocuk işçilerle ilgili kısıtlamaları, bayanların ve çocukların belli sektörlerde çalıştırılmamaları gibi uluslar arası normların İslam ülkelerinde uygulanmasında maslahat açısından sakınca gözükmemektedir. Uluslar arası kuruluşlar ekonomik faaliyetteki yaptırımları ve düzenlemeleri tartışılmaz. Günümüzde milyarlarca mal ve hizmetin milyarlarca insan arasında el değiştirdiği dikkate alınırsa bunlar için düzenleme sorunludur. Eski adıyla GATT şimdiki yapısı WTO başta olmak üzere tahkim kuruluşları da dâhil bunları kurlarına göre hareket etmek uluslar arası ahitleşmenin bir gereğidir.

İslami iktisadın ilgileneceği temel konulardan biride bölgesel iktisattır. Dünyada en büyük ekonomik birlikler bölgesel entegrasyonlar sayesinde oluşmaktadır. Örneğin MERCESUR, NAFA, LAFTA, bunların tipik örneğidir. Bölgesel olamayan kalkınma odaklı birlikler de vardır örneğin BRİC+S gibi. Ama bölgesel ticaret bunların en önemlisidir. MENA bölgesi ve Afrika'daki orta doğudaki İslam ülkeleri bölgesel ticarete guruplar oluşturulursa mal ve hizmet akışı mevcut durumdan ikiye katlar. ABD Kanada sınırı dünyanın en uzun sınırlarından biridir. NAFTA sayesinde zenginlik kaynağıdır. Ortadoğu ülkelerinde Afrika' daki İslam ülkeleri arasında sınırların ticaret yoluyla faal olası gerekirken çatışma ve siyasal kargaşa sonucu atıl kalması o ülkeler giren mal hizmetlerin fiyatını %11 civarında artırmaktadır.

## II. Tarihsel çerçeve:

İslami iktisat kavramında İslami sözcüğü geçtiği yerde laiklik-secularizm ve profone düşüncenin ne olacağı ve bunların birbiriyle çelişeceği hipotezi oraya atılmaktadır. Avrupa ülkeleri vatandaşa götürecekleri din hizmetini onlardan aldıkları Kilis vergisiyle çözmektedir. AB ülkelerinin çoğunda uygulanan bir vergi sistemidir. Kümülatif gelirin % 8 i civarındadır. Protestanlar ve Katolikler için ayrı hesaplarda toplanan vergidir. Türkiye deki Diyanet İşleri Başkanlığının bütçesinden fazladır. Personel gideri az olmamakla birlikte sosyal yardımlara giden meblağ fazladır. Dolayısıyla Türkiye'deki diyanet işlerinin bütçesini din hizmetlerinin AB ülkeleriyle karşılaştırırken onlarda alına kilise vergisi ile Türkiye'deki rakamları' da karşılaştırmak gerekmektedir.

Gelişmiş ülkelerin birçoğunda kalkınmış olmasının arka planına da siyasal devrimler ve sanayi devrimleri vardır. Britanya'nın birinci sanayi devrimini ve ikinci sanayi devrimini yaşaması Fransa'nın kültürel devrimi yaşaması, Almanya ve Japonya' nın kendilerine özgün model çalışmaları yapması, Rus çarı Petro nun Sovyet tipi Rönesans'a girme çabalarının altında günümüzdeki kalkınmalarının temelleri vardır. Çin de köylü devriminin ekonomik sonucunu almayınca pragmatik ve kendin özgü değişim modeliyle kalkınmaya başlamıştır. İslam ülkelerinin köklü sanayi devrimi yaşamamış olması da bir dezavantaj oluşturmaktadır. Günümüzde bunu yakalayan ülkeler Güney Kore, Tayvan gibi Avustralya,

Kanada gibi İslam ülkelerine eğitim-öğretim-insan gücü ve kapitaller sayesinde bu farkı ve pergelini kapatabilecektir. Bu hipotezimizi doğrulayan veri aşağıda verilmiştir.

Daha genel bir yaklaşımla Enos ve Park (1988) tarafından gayri safi milli hâsılının büyümesini sağlayan kaynaklar Tablo 1’de özetlenmiştir.

Tablo I. Gayri Safi Milli Hâsılada Büyüme Sağlayan Kaynaklar

Kaynak	ABD 1948–69 %	Güney Kore 1963–82 %	Japonya 1953–72 %
İşgücü	22,0	35,8	17,1
Sermaye	19,8	21,4	23,8
Ölçek ekonomileri	10,5	18,0	22,0
Teknolojik gelişme	29,8	11,8	22,4
Diğer	17,9	13,0	14,7
Toplam	100,0	100,0	100,0

Kaynak: Jati K. Sengupta, **New Growth Theory: An Applied Perspective**, Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham, UK, 1999, s.23 içinde Enos, J.L. and Park, W. H., **The Adoption and Diffusion of Imported Technology**, London: Crom Helm, 1988.akt.(Ertekin:2005,16)

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi veriler hipotezimizi desteklemektedir. Değişkenler yıldan yıla ve ülkenin sosyal yapısından diğer ülkenin sosyal yapısına göre değişmektedir. İslam ülkeleri işgücünü faal işgücüne çevirmesi ve teknolojik gelişmeleri sektörlere yansıtması halinde kapitalin oranı düşeceğinden yüksek faiz’e olan ihtiyaç ta azalacaktır.

İslam ülkelerinde geri kalmışlığın ve iktisadi büyümeyi hızlandıran için kadın işgücünün belli sektörlerde güçlendirilmesi ve işgücüne katılması da gerekmektedir. Donanımlı ve eğitilmiş kadın işgücünün belli sektörlerde istihdamı gerekmektedir. Nüfusun yarısı kadın olduğuna göre İslam ülkelerinde kadın işgücünün artması ve faal işgücüne katılması bayanların çalışacakları sektörleri belirlemek koşuluyla ekonomilerine canlılık katacaktır.

Zamana mekâna ve sosyal ve siyasal olgulara göre farklı ekonomik sistemler geliştirilmiştir. Sosyal tarih açısından benzer olgular içinde aynı mantığı yürütebiliriz. Dünyanın en eski merkez bankası İsveç’te kurulmuş ama günümüzde bazı ülkeler parasını başka ülkede bastırmaktadır. Bu girişim senyör haklarının kimde olacağı sorusunu akla getirmiştir. Yani sosyal, siyasal ve ekonomik hayatın gerçekleri ve gelişmeleri akabinde bunların ahlaki, hukuki dini yansımalarını da getirmiştir. Burada İslami iktisat üniversitelerde bu alan girerse çalışmak ve tartışmak daha sağlam temellere oturabilecektir. Ekonomik yaklaşımların başında Klasikler, Neo Klasikler, Fizyokratlar, Sosyalist, Marksist, Neo Marksist, Ortodoks Marksist, Karma ekonomiyi savunanlar, ..gibi temel zenginliğin kaynağının ne olduğu konusunda akımlar oluşabileceği gibi planlı ve farklı plan uygulayan ekonomik yapıya göre de ayrılabilir. Burada İslam ülkelerinin bunlardan birini seçme lüksü yok. Çünkü 1910 lu yıllardaki F.List in korumacı ekonomiyi savunanlar ekonomik yönden kendi ülkelerinin 50 yıl geri gittiğini gördüler. Şimdi 20120 larda ekonomik programlar paket program gibi İslam ülkelerinin seçme şansının olmadığı olgular bütünüdür. İslam ülkelerinin kendilerinin günün şartlarına göre ekonomik aktivitelerde zihinsel çaba göstermeleri gerekir. Nasıl ki yüzyılın başında Otarişik sistem uygulayan ülkeler geri kaldırlarsa şimdi de benzer modeli uygulamak ülkeleri geri bırakabilecektir.

Tablo. II. Dünyadaki Ana Hukuk Sistemlerinin İstatistiği.

Kaynak: Kaynak:Maps of World Financial Law”, published by Sweet & Maxwell in November 2008. Source: Philip Wood, „Maps of World Financial Law”, published by Sweet & Maxwell in November 2008

\*GDP – Gross Domestic Product, according to data published by the World Bank and International

Yasal Sistem	Yargı alanı	2007 GSMH*	Nüfus	Alan
İngiliz İçtihat Hukuku	27%	14%	30%	21%
Napolyon Kanunları	26%	23%	23%	34%
Amerikan İçtihat Hukuku	20%	26%	5%	7%
Roma-Germen Hukuku	10%	19%	11%	18%
Yeni Kanunlar	6%	1%	5%	6%
Sivil/Örfi Karma Hukuk	5%	16%	25%	11%
İslam Hukuku	3%	1%	1%	3%
Ayrışmamış Hukuk	2%	0%	1%	0%

Monetary Fund. Source: Philip Wood, „Maps of World Financial Law”, published by Sweet & Maxwell in November 2008. Gayri Safi Milli Hâsıla Dünya bankası ve IMF yayınlarından alınmıştır.

İslam hukukunun kazustik ağırlıklı olması İslam hukukunun uygulandığı dönemlerde farklı sayıda finansal enstrümanların olmaması buna karşı sanayi devrimi ve siyasi devrimler sürecini yaşayan batı ekonomik ve siyasal sistemin baskın oluşu doğal olarak hem kendi topraklarında hem de sömürgesi olduğu topraklarda kendi hukuk sisteminin uygulamasını zorunlu kılmıştır.

### III. Karşılaştırmalı Analiz:

İktisadi ve Finans dünyasındaki tüm kavramların sözlük şeklide İslami olanı veya olmayanını bulmak metodolojik değildir. Çünkü her iktisadi siyasi ve sosyal sistem kendi kavramıyla doğar. Burada İslami iktisadın temel paradigmaları, hak, adalet, açıklık, dürüstlük, hesap verilebilirlik ilkeleridir. Yapılması kesinlikle haram olan sektörler bellidir. Kuran ve sünnete bağlı kalma koşuluyla insanları iktisadi faaliyet ve sektör tercihinde bulunmalarına sakınca bulunmamaktadır. Yani alkol ticareti, faiz, riba, kumar, şans oyunları, kaçakçılık, illegal ekonomik faaliyetler, yeraltı ekonomik faaliyetler gibi kesinlikle yasaklanan iş ve işlemleri yapmamak şartıyla insanların sosyal ve siyasi hayatın ekonomisini doğası gereği farklı farklı faaliyet alanlarına iş yapmaları doğal bir eylemdir. Burada günümüzde uygulamada bazı iktisadi kavramaların İslami iktisat açısından yorumunu merak etmektedirler. Örneğin e-ticaret, hak, hukuk esasına dayalı, haram mal ve hizmeti yapmamak, dürüst, açık, alınan ve satılan cinsi, meblağı belli olmak koşuluyla helal haram tartışmalarına girmemek en doğal olanıdır. Leasing, kiralama iş makinesinin bir iki defa kullanacak kişinin bunu almak yerine kiralaması iktisadi bir davranıştır. Aynı şekilde Franchising işlemi bir imtiyaz verdiği için bunu alan kişi karşı tarafla sözleşme yapıyor, belli miktar parasını bağlıyor o mal ve hizmet sektörü için çaba gösteriyor, yasaklanan haram işler olmadığı müddetçe insanlar arasında dürüstlük esasına göre uygulanabilir. Ama bunun yanında

arbitraj işlemi ve swap işlemleri İslam iktisadı açısından sakıncalıdır. Arbitraj, faize göre hesaplandığı için haram olan bir işlemdir. Çünkü emek, iş, açıklık, netlik yoktur.

Tablo: III. Yatırım harcamaları-Faiz ödemeleri karşılaştırması.(özet-fy.)

Yıl:	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013
	%	%	%	%	%	%	%
Yatırım Harcamaları	3,5	2,9	2,9	3,2	3,3	3,3	4,2
Faiz ödemeleri	17,6	13,3	7,2	5,9	5,7	3,4	3,3

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, Merkez Bankası

Genel devlet bütçesi, Faiz ödemelerinin GSYİH ya oranı.

Tabloda da görüldüğü gibi faiz ödemeleri yatırım harcamalarından daha fazla gerçekleşmiştir.2013 ve tahmini 2015 yıllarında yatırıma giden oranın faize ödenen orandan fazla olabileceği ihtimali vardır. Bunun nedeni de IMF ye olan borçların kapatılması, özelleştirme gelirleri ve yeni yatırımlara cari ödeme yapılmamasıdır. Faiz giderlerinin milli gelire oranı 2002 de %14.8 iken bu oran 2016 da tahmini %2.6 olabilecektir.2002 de toplam vergi gelirlerinin %85.7 si faiz ödemelerine giderken 2016 da bu oran yani toplam vergi gelirlerinin % 12.6 sı faiz ödemesine (tahmini) gidebilecektir. Dünyadaki yaklaşık tüm ülkelerin iç dış borcu ve faiz ödemeleri vardır. Burada önemli olan çarpan etkisiyle karşılanan faiz sarmalının ülkenin geleceğini ipotek altına almasıdır.2016 yılı itibariyle 100 TL lik vergi gelirinin 11 TL si faize ödenmektedir. Bu % 11 lik oran son 15 yılın en iyi rakamıdır. Ülkeler makro ekonomik anlamda topladığı vergileri faiz giderleri, personel giderleri, sosyal güvenlik açıkları ve cari açıkları kısır döngü içinde olurlarsa bu sarmalın düzelmesi zorlaşır. İslami ekonomik yaklaşım, üretim, emek, yatırım, kalkınma, yoksulun olmaması esasına dayanır. Kapitalin birikimin ve tasarrufun tamamı yatırıma gider. Faizsiz bir ekonomik sistem öngörüldüğü için kişinin kapitaliyle durduğu yerden para kazanmasına imkân yoktur. Japonya yaklaşık 30 yıldır faiz oranlarının aşağılarda olması bazen % 1 lere İsviçre de eksi faiz uygulamasının olması da bu hipotezimizi doğrulamaktadır. Kısaca yüksek faiz demek, az yatırım, az istihdam, az ücret, az harcama, az vergi tahsilâtı çok tekrar faiz ödemek demektir. Yukarıda da değinildiği gibi sıcak paraya ihtiyacı olan ülkeler makro ekonomik dengeleri ayarlayabilmek için hem faizin düşük olmasını hem de döviz kurunun fırlamamasını daima akılda tutar. Ama iç borçlanma ve iç borç dış borç faiz sarmalı cari açıktaki meblağın artışı tekrar sıcak para bulmaya iteceği için faiz oranları artar. Bu durum sosyal ve siyasal yapıyla ilgilidir. Bunun tipik örneği ülkemizde 2003-2014 yılları arasında 98 milyar TL. Dış borç faizinin ödenmesidir. Buna iç borcu dövize endeksleyerek ödene faizde dâhildir. Yine 2007 yılında faize 48.753 milyar TL ödenmiştir. Yaklaşık 45 milyar TL gibi faiz ödemesini 14 yıla çarparsak 598 milyar TL ye yakın meblağ çıkar Burada yıldan yıla değişeceği için rakamlar farklı olabilir ama burada hesaplamak metodolojik olarak göz önünde tutulması gerekene konudur.

a.İç borç stokunun GSMH a oranı

b.AB tabanlı faiz hesaplama

c.Faiz ödemelerinin milli gelire oranı (özellikle GSMYİH ya oranı)

Örnek bu oran 2002 de % 14.8 iken; 2016 % 3.1 olabilecektir. Yine 2002 de vergi gelirlerinden % 85.7 si faize giderken 2016 da %12.2. gidebilecektir. Tekrar 14 yıl önceki duruma dönülmemesi için ülkemizde bilgi temelli, üretim temelli ekonominin özendirilmesi rant ekonomisinin caydırıcı etkilerinin öğretilmesi gerekmektedir.

Modernizmi Abel Jeanniere (1994) analizini bilim, siyaset, kültür ve endüstri olmak üzere dört ayrı alanda ki yaşanana değişikliklere odaklanması gerektiğini vurgular. Değişme ve modernleşme kaçınılmaz sosyal olgulardır, önemli olan bu sosyal gerçekleri bilerek geleceği öngörebilmektir. Globalleşme, medeniyetler ittifakı veya medeniyetler çatışması, teknolojiyi veren ülkelerin ister istemez siyasetini ve kültürlerini de ihraç etmek istemeleri doğal olarak bu kavramları da İslami iktisat yaklaşımında göz önünde bulundurmanızı gerektirmektedir. S.Hungtinton'un tezinden müphem medeniyetler çatışması İslam'ın sosyal ekonomik ve siyasal bir sistem olarak tartışmasını bile yapmadan batı kültürü ve inancı karşısında resesif hale getirmektir.

Avrupa'daki Müslüman nüfusun toplamı bazı Avrupa ülkelerinin nüfusundan fazladır. Yaklaşık 32 milyona yakın değişik ülkelerden Müslüman nüfus Avrupa da yaşamaktadır.28 AB ve AB üyesi olmayan Avrupa ülkelerinde dağılan nüfus için İslami norm ve kuralları uygulamak zor olmakla birlikte temel sosyal, siyasal ekonomik haklarının gözetilmesi gerekmektedir. Çünkü Avrupa'daki Müslümanların vakıflar aracılığıyla bazı vecibelerini yerine getirmeleri mümkün olabilmektedir.

#### IV. Kavramsal Analiz:

Zekât kurumu hem iktisadi hem ibadetle ilgili bir kavramdır. Bu bağlamda İslami iktisat terimini analitik bir şekilde incelemeye çalıştım. Çünkü iktisadi ve sosyal gerçeklerin İslam dini söz konusu olunca a.)Ontolojik (varlık bilgisi),b.)epistemolojik (bilginin bilinmesi ),c.)metodolojik ( usul hukukunu yöntemi göz ardı etmeme) ,d.) hermenitik (sosyal, siyasal ve ekonomik olguların nereye kadar esatir, nereye kadar misal, nereye kadar zaman ve mekânla sınırlı olup olmaması ve İslami ıstılahların kullanıldığı zamanla günümüzde o kavramlara yüklenen anlamlar arasında anlam kayması olup olmaması) ve maslahat boyutu vardır. Bu açıdan analitik yaklaşım gerekmektedir. İslami iktisat çalışmamızın ana konusundaki önermemizde olduğu gibi üniversitelerde anabilim dalı veya seçmeli ders düzeyinde okutulursa bu konuya daha sistematik bilimsel çözümler getirecektir. Doğal olarak İslami iktisat; shadow ekonomi-yer altı ekonomisi-illegal ekonomiyi-yasa dışı ekonomiyi elimine edecektir. Ayrıca ahlak ekonomisi-trust ekonomisi-çevre ekonomisi konularının da içini dolduracaktır. Bu da üniversitelerde çalışmalarla olabilecektir.

Zekât iktisadi bir terim olmasının karşın aslında imanın bir cüzüdür. Bu açıdan dini emirlerle günlük hayatı ayıramayız. İslam dinin açısından bu ayrılamaz. Laisizmi geniş anlamda yorumlayanlar Almanya'daki Kilise vergisi 2015 yılı itibariyle yaklaşık 7 milyar Euro Türkiye de diyanet işleri başkanlığı bütçesi ise 1,5 milyar Euro civarındadır.

"Bir de senden hayır olarak ne harcayacaklarını sorarlar. De ki: İhtiyacınızdan artanı harcayın..." (Bakara,2/219)

Bu ayet hakkında iki görüş vardır. Bazılarına göre bu ayet zekât hakkındadır. Diğer bazılarına göre ise, bu ayet zekât farz olmadan önce inmiş ve zekât ayetiyle nesh edilmiştir. (bk. Razi, ilgili ayetin tefsiri) Müfessirler bu ayetin zekât ayetinden önce indiğini sonra zekât ayetlerine göre amel edildiği için "ihtiyaçtan fazlasını harcayın" emri tasarruf ve birikimi devam ettirmeye engel değildir. Bakara suresin nüzülü hicri 2. yüzyıla tekabül ettiğine göre zekât ayetleri de yaklaşık bu zamanda nazil olduğu için kavramalara zamana ve neden sonuç ilişkisiyle bakmakta da yarar vardır. Bakara 2/219 numaralı ayette geçen el-afv kelimesi ihtiyaçtan fazla olanın infak edilmesi ile ilgili İslami düşünürleri arasında iki farklı görüş bulunmaktadır. Birincisi zekât ayeti gelince bunun mensuh olduğunu söyleyenler." İslam'ın ilk zamanlarında ihtiyaçtan fazla olanını tasadduk edilmesi farz idi...zekat ayetiyle nesh edilmiştir"(Berekat,2003,36) ikinci görüş ise bunu vacip olan infak ile mi nafile olan infak ile mi açıklanacağı konusundaki görüş ayrılığıdır.Ebu Müslim el-efv dan muradın zekat olacağı yönündedir.F.Razi ise bu durumun zekat ayeti inmeden önce olduğu için zekat ayeti indikten sonra nu ayet mensuhtır der.Tarihsel olarak zekat farz kılınmadan önce o zamanın ekonomik şartları ağırdı böyle bir oramda yani 2/ 219 ayeti zekat ayetinden önce inmiş vacip bir hüküm olarak kıtlık günlerinde uygulanmış zekat ayeti gelince ona göre amel edinilmeye başlanmıştır.Buna karşın ayetin mensuh olmadığını söyleyen alimlerde vardır.bunların argümanı ise şöyledir,infak genel bir kavramdır.Yani infak zekatı da içerir.Burada zekat zaten zorunludur yerinde kalmıştır.nafile olan infak devam etmektedir.infak yürürlüktedir demektirler.her iki bakış açısı da kendi zaviyelerinden doğrudur.Şu bir gerçek ki,olağan üstü durumlarda kıtlık durumları gibi oranı artıracaksınız,çünkü fiili bir durumla karşı karşıyasınız.Normal zamanlarda yine zekat verilecek.infak daha genel bir kavram olduğu için



istenenden fazlasını harcayanlar ,tasadduk edenler diledikleri kadar infak edebilecektir.Bu ayet mensuh olsa dahi mazı müfessirler bu ayetin mensuh olmayıp zekatı açıklayıcı ayet olduğunu söylemektedirler.Kısaca "ihtiyaçtan fazlası" kırılma noktası buradadır.Zor günlerde ihtiyaçtan fazlasını ver olayıdır.İnsanların ihtiyacı olan meblağı,ne kadar olduğuna,bunların yapacağı infaka ihtiyacı olanların sayısına ve ne kadara ihtiyaçları olduklarına o zamanın toplumsal yapısını analiz ederek daha iyi anlayabiliriz.Zamana,zemine ve toplumsal yapıya göre analitik inceleme ve İslam ın temel hükümlerinin uygulama alanını analiz etmek için günümüz şartlarıyla karşılaştırma yapma gerekliliği hipotezimizi desteklemektedir.

"Rahman'ın o has kulları, harcamalarında ne israf eder, ne de eli sıkı davranırlar; bu ikisinin arasında bir denge tuttururlar."(Furkan, 25/67).Tasarrufu, itidali emreden ayet. "Eli sıkı olma, büsbütün eli açık da olma ki, herkes tarafından ayıplanan, kaybettiklerine hasret çeken bir hale düşmeyesin."(İsra, 17/29). Bu tasarrufu, itidali dünyevi ve uhrevi dengeyi emreden ayettir. Sadaka gerçek olma, doğruluk, sıdk üzere davranmak kelime karşılığı olarak literatürde geçen bir kavramdır. Zekât ise temizlenme anlamına gelir. Ayetlerde malın gelirinin belli kısmını yine kimlere verileceği belli olan kişi veya kurumlara vermektir. İnfak Allah yolunsa harcamaktır. Afv ise bağışlamaktır. Malı ihtiyaçtan fazlasını bağışlamaktır. Burada kavramların hem literal hem de ıstılah anlamalarına birlikte mütalaa etmekte gerekebilir. Bu bağlamda kısaca İslam ülkelerinde yönetim ekonomik ve sosyal verileri bileceği için kararları ve oranları ona göre belirleyecektir. İslam'ın evrenselliği de buradan gelmektedir. Fakat günümüzde ideolojileri; sosyalizm ve kapitalimin türevleri, iktisadi anlayışı; merkantilizm ve fizyokratların türevleri, demokrasiyi; 2500 yıl önceden klasik ve farklı demokrasi diye insanlara sunulur semavi dinlerden sadece elinde text ve verileri olan İslami yok sayarlarsa İslam ülkelerinin kısır döngüyle muhatap olması kaçınılmazdır. Bunun için çalışmada İslami iktisat kavramının üniversitelerde ders olarak okutulması temel argüman olarak sunulmuştur.

Veren elin alan elden üstün olacağı kutsal öğretisi, bir toplumda aklıktan ölen kişi olursa orada yaşayanlarında sorumlu olacağı fikri, kısaca sosyal yardımlaşma ve dayanışma ekonomik birikimi tasarrufu zorunlu kılmaktadır.

İslami iktisatta finans akışında kullanılan ıstılahlar,

a.Karz-ı hasen: ödünç vermeyle eşdeğer kavramdır. Verilen meblağın aynısı alınır. Örnek 3000 TL. Karz-ı hasen olarak verdiğiyse bunu 50 gün sonra 3000 TL olarak alacaktır. Bu örnekte genelde şu soruyla karşılaşırız 50 günde döviz altın artarsa bu tasarruf sahibimi zararı olamaz mı? Bu kural evrenseldir. Ekonomisi güçlü olan bir Norveç için aynı soru akla gelmez.

b.Biadaa. Hayır amaçlıdır. Karın tamamını vakfa vermektir. Burada vakıf eşitlerinde bakmak gerekir. Aile vakfı mı, kişi vakfı mı, mal vakfı mı, vakfın niteliği burada devreye girer.

c.Mudaraba: Emek sermaye ortaklığıdır. Günümüzdeki venture kapital gibidir. Bir kişinin sermayesiyle diğer kişinin emeğinin birleşmesi ve kar zara belli oranlarda ortaklıktır.

d.Muamele -i şeriyye: yapılan iş v eşlemleri kayıt altına alarak. Şer i konuma getirmektir.

e.İstıglal: Bir kişi malını vakfa satar sonra aynı malı kiralar. Kira ücreti borç alınan paranın % 10 unu geçemez. Modern hukukta emtia sözleşmesiyle benzerlik gösterir.

f.Murabaha. Peşin alıp vadeli satmaktır. Günümüzde özel finans kuruluşlarının dayanağıdır.

g.Bey: Malı rehin bırakır. Sonra bedelini eşya aldığı parayı ödeyince rehin bıraktığı eşyayı alır.

İslami iktisadın temel kavramlarından biri de kontrattır. Anlaşma, sözleşme, ahitleşme, kontrat, malın bedelini, değerini, şartlarını, koşullarını bilmek demektir. Bu bağlamda,"El Hawary Kontratları işlemsel ve ara kontratlar olarak ikiye ayırır. İşlemsel kontratları da eşit katılım, varlık temelli güvence ve muhtelif olmak üzere üçe ayırır. Eşit katılıma örnek olarak Muşaraka yı yani kar ve zararın paylaşıldığı ortaklığı örnek verir. Varlık temelli güvenceyi ise ticaret finansmanı ve teminat güvencesi olarak ikiye ayırır. Muhtelif kontrat tipine is karz-ı hasen tipin örnek verir"(Hawary,2007;781).Hawary Teminat güvencesini de icara ve istisna olmak üzere ikiye ayırır. Ara kontratları ise, Mudarebe, Kefale, Amane, Tekaful, Vikale ve Juala olmak üzere altı kategoride toplar.

Sosyalist ve Marksist hatta Neo Marksist, Ortodoks ve Heterodox Marksist iktisatçılar Marksizm'in ideolojik doğası gereği düşüncelerini ve iktisadi yaklaşımlarını sınıf ve çatışma esasına göre düzenlemiştir. İlamda sınıf yoktur. Günümüzde Fransa ansiklopedi ekolü de Marksist anlamda sınıf kavramının toplumların ekonomik sosyal ve siyasal sorunlarını çözemeyeceği görüşünün savunur yönündedir. Çünkü çalışma hayatını proletarya-burjuvazi gibi dikatonomik bir analize tabi tutmak reel politikte örtüşmemektedir. Bunun yerine katman-tabaka-analiz-gelir gruplaması -Gini katsayısı-hane halkı-vs. gibi iktisadi ve sosyolojik tanımlamalarla toplumsal karmaşıklığı bilimsel olarak analiz etmek mümkün olmaktadır.

Toprak sistemi ve toprağa ilişkin mülkiyet hukukun farklı olması İslami iktisatla batı daki diğer iktisadi sistemlerden ayırır. Burada Osmanlı ve diğer İslam ülkelerinde aristokrasi-burjuvazi-fief-vassal-şövalye- gibi kavramların olmamasıdır. Artı değer, sınıf çatışması, ütöpik toplum Marksizm'in ana düşüncesini oluşturduğu için İslam ülkelerinde uygulanması, İslam iktisadıyla birleştirme çabaları siyasetin ve ekonomik yaklaşımın doğasına aykırılık oluşturacaktır. K. Marks bu durumu ATÜT diye mütalaa eder. Almanya da yaşayan biri için Anadolu dan doğu tarafı Asya diye nitelendirildiği için Marks ta böyle demiştir. İslam da toprak hukuku ve mülkiyet vardır. bireylerinde onlar üzerinde tasarruf hakkı vardır. bunu icara yöntemiyle değerlendirebilir. İspanyada feodalitenin diğer Avrupa ülkelerine oranla az görülmesi Endülüs teki İslami uygulamaların bir sonucudur.

Swap işlemi yabancı iki döviz piyasasında faiz ve günlük hesaplama olduğu için İslami ekonomide karşılığı olmayan bir finansal araçtır. Haram olduğu gerekçesiyle İslami ekonomi sistemi içinde düşünülemez.

İslam ülkeleri arasında kredi işlemlerinde Libor+(plus) işlemi yerine maliyet esasına dayanan farklı bir kredi uygulamasının olması gerekmektedir. Eğer bu oranda yani libor(+) plus işlemi olursa özellikle ekonomisi zayıf İslam ülkeleri aldıkları krediyi amorti etmekte zorlanabilir.

İlk defa Fransız düşünür Descutt d Tracy tarafından kullanılan ideoloji, aslında bireylere ve guruplara sosyo- politik seçenekler karşısında tavır almalarında etkili olan siyasi, hukuki, ekonomik fikirle manzumesi diyebiliriz. Bazı İslam ülkeleri özellikle MENA bölgesi ve Afrika'dakiler bağımsızlıkların 1960 lardan sonra kazandıkları için bu ülkelerin çoğu sömürgesi oldukları ülkelerin hukuk sistemiyle ve kültürel etkileriyle mücadele etmektedirler. Kısaca ekonomik yönden zayıf olan ülkeler sosyal ve siyasal bağımlılığı hissetmektedirler. Bunun için bu çalışmanın temel hipotezlerinden biri olan İslami iktisat tanımını bilimsel ve evrensel bağlamda incelemek gerekmektedir. Klasik sağ sol, Marksizm, kapitalizm gibi insanları kanserle verem arasında tercihe zorlama gibi yaklaşımlar İslam ülkelerinde karşılık bulmaması gerekirken bunlara refaha kavuşacağını sanmaları ve sonunda bu ülkelerin kaderlerinin değişmemesi İslam iktisadi ve hukuki siyasi yönleriyle incelenememesinden kaynaklanabilmektedir. Çinde komünist parti iktidarı vardır. Yönetim komünist esaslara göredir. Ama ekonomik sitemlerinde "önemli olan kedinin fareyi yakalamasıdır. Yoksa kedinin renginin siyah beyaz olması önemli değildir"(D.X.Ping) yaklaşmayla pratik, pragmatik, gerçekçi bir ekonomik modelle dünya dengelerini değiştirmiştir. Sonuç olarak İslam ülkelerininin 1848 lerdeki hayali komünist manifesto, 1947 pekin devrindeki ideolojik yaklaşımlar, farklı liberalizm türleriyle aklın sınırlarını zorlayarak İslam ın sosyal ve siyasal iktisadi önermelerini göz ardı edemez. Soruna çözümün analitik ve ayrıntılı düzeyde tartışılması ve üniversitelerde ders olarak okutulabilmesinde yatmaktadır.

## V. Sonuç ve Öneriler:

1. Yüzyılın başında Nijerya'daki Müslüman nüfus 100 yıl sonra neredeyse yarıya inmiştir. İslam coğrafyasında yoksulluk, açlık, kıtlık insan davranışlarını doğrudan etkilediği için İslami ekonomik sistem üzerinde çalışmaların yoğunlaşması gerekir.
2. İslam ülkeleri doğal ve jeopolitik zenginliğin sürekli olmayacağı bilinciyle yeni sektörler yönelmelidir. Suudi Arabistan'ın Aramco yu halka arz yöntemiyle yeni oluşacak birikiminin bilim teknolojiye aktarmayı düşünmesi politikası bu gerçekliğin sonucudur.
3. İslam iktisat sayesinde İslam ülkeleri bilgi-bilim ve teknolojiyi uygulama sayesinde dünyanın BM den sonra ikinci büyük örgütünü İİB yi daha fonksiyonel hale getirmekle bu tür çalışmaları ve sorunlara çözümü hızlandıracaktır.

4. İslam dininin evrenselliğinden mülhem evrensel, bilimsel, ontolojik, epistemolojik yaklaşımlarla metodoloji 'yi birleştirmemiz gerekmektedir.
5. İslam ülkeleri farklı kültürel öğeleri bünyesinde barındırdığı için atalet, tembellek, israf, boş vermişlik, gibi geri kalmışlığı zımnen öven yanlış kültürel kalıpların yerine müteşebbisliği, veren elin alan elden üstünlüğünü, hayırda yarışmayı, teşvik edici kültürel öğe, bilgi notu her türlü iletişim araçlarıyla sağlamak gerekmektedir.
6. M.Weber kadar, Sombart kadar Sait Halim Paşa, M.Akif, Mevdudi, Abduh da 1900 lerin ortalarında İslam dünyasındaki gerilemeyi fark etmişler onların yazdıkları risaleler İslam ülkelerinin geriliğini sorunu tespitti. Şimdi aynı şartlarda çözüm bulma sürecinde olmalıyız.
7. Kitaba,sahih sünnete,kadim İslam kültürü,sanati,edebiyatı ve altın halkaya saygı göstererek mezheplerin analitik düşünmeye yol açan metot olduğu kabulüne insanları öldürme aracı olarak algılamayıp Afrika dan, Asya dan, Avrupa da Rusya ve Çin deki milyarlarca Müslüman'ın doğal olarak Dünyanın selameti için özgün çözümler üretebilmeyiz.
8. Vakıf, tamamen İslami kökenli dünyadaki ilk örneğidir. Batılı anlamda chatry den farklıdır. Bu kavramı üniversitelerin eğitim öğretim ve insan yetiştirme projelerinde kullanan ülkelerin bütçeleri oldukça yüksektir. Örnek, Yale 23,9.milyar dolar, Oxford 7 milyar dolarlık bütçeye sahiptir. Oxford ülkemizde emn yüksek bütçeye sahip İstanbul üniversitesinin 26 katıdır.23000 öğrenciye rağmen. İslam tarihinde zamana göre sürekli ve geçici olup olmamamsı. Amaçlarına göre aile vakfı yardım vakfı. Taşınabilir taşınamaz vakıf olmak üzere temelde üçe ayrılır. Kısaca vakıf tam kamusal, yarı kamusal, mal değildir. Özel mülkiyeti içeren mal değildir. Sui jenerus türünden, nevi şahsına özgü bir uygulamadır. Sosyal ve siyasal tarihe dünya tarihine İslam dinini den ve sünnetteki uygulamalardan geçen bir kurumdur.
9. İdeoloji, ortaçağ-feodum-senior-kast-vassal-fief-burjuva-torak sahibi-kilise mülkiyeti-Tanrı'nı egemenliği papanın delaleti gibi kavramlar kara ve ada Avrupa'sında yüzyıllardır tartışılmış ve kısmen sorunları çözülmüştür. Benzer kavramların, İslam ülkelerinde de olduğu bir gerçektir. Örnek farklı İslami yorumlar, mezhepler, sosyal ve siyasal şartlar, kültürel gelenekler, bunların yüzyıllardır devam etmemesi için İslam ülkelerinin ve düşünürlerinin de sorunlarına çözüm bulması gerekmektedir. Sonuçta İslam iktisadi ve siyasal sisteminin öznesi insandır. İnsan, batı kültüründe siyasal iktidarı belirleyen yönetim aracıdır, hiyerarşik disiplinin parçası, fayda maliyet analizinin bireyidir, İslam kültüründe ise insan, eşrefi mahlukat, öleceğini bilen tek canlı, hesap gününü muhatabı, kutsala göre hareket ermezse belhüm adal statüsüne indirgenen canlı, oluş sırrı, halife makamındaki canlıdır. Grekçede nous, Latince spritus, Fransızcada esprit, Almancada geist, Arapçada ruh, Farsçada can, Türkçede tin, yerine göre ruh, alt disiplinde ruhbiliminde anima, bireye indirgenince nefis sonuçta nasıl ki manevi boyutu insan müteallikse maddi boyutu da insana müteallik olmalı İslam ülkelerinin refah düzeyinin yükselmesi ve azami hayat standardının yükseltilmesi de temel bir insan hakkıdır.
10. Dünya sistemi, müteşebbisliği, rekabeti, refah düzeyinin yüksekliğini, insani yaşama endeksinin yüksekliğini, onbeş kapitalin sosyal ve iktisadi kalkınmadaki önemini vurguluyorsa gerektiriyorsa İslam ülkeleri de bu kavramlara hesaba katarak İslami iktisat sistemini geliştirmelidir.
11. İslami ekonomide kâğıt ve madenin paranın dışında da mübadele aracı tanınması özellikle değerli madenlerden altını ve gümüş alması kâğıt parayı ve madeni parada senyoraj hakkını alan özellikle USA dolarındaki bu hakkı alan arka plandaki kişilerin bu gelirden fazlasıyla ayarlanmasını önler. Buna benzer uygulama IMF nin kullandığı SDR dir. Bu sdr (special drawing right-özel çekim hakkı) ler potaya giren farklı ülke paralarının ortalamaları olduğu için dünyada farklı para birimlerine doğrudan gelir sağlamamaktadır.
12. Muhafazakârlık bir ideolojidir ama kurucuları E.Burke olsun Fransız Miestre olsun asıl korumak istedikleri Fransız devrimine karşı eski gelenekleridir. Liberalizm J.Locke'dan beri konuşulan bir ideolojik sistemdir ama siyasal liberalizm, iktisadi liberalizm Fransız Alman ve İngiliz iktisadi liberalizm versiyonları vardır. Marksizm özü itibariyle Maoizmle çelişir. Çünkü Maoizm kültür devrimini önceleyen köylü tabanlı siyasal sistemken Marksizm proletaryayı önceleyen çatışma esaslı bir sistemdir. Bu gün Çin elinde en çok ABD dolar fonu olan dünyanın kapitalist ülkelerinde biridir. Kısaca ideolojiler semavi dinlerden gerçek hayata ilişkin emir ve yasakları olan İslam dinini normlarını saf dışı bırakarak kendilerine hareket alanları

belirlemektedirler. İslam dinin temelleri Kitap ve sünnet ticareti özel hayat, medeni hukuka ilişkin emir ve yasakları vardır.

#### **KAYNAKÇA**

El Hawarey et.al.(2007) *The Quartely Review of Economics and Finance* 46,778-800

Jati K. Sengupta (1999) **New Growth Theory: An Applied Perspective**, Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham, UK,

Ebul Berekat (2003)Abdullah b.Ahmed en Nesefi Medarikül Tenzil ve Hakikatül te'vil II-36( tercüme: Harun Önal) Ravza yayınları İstanbul

Jati K. Sengupta (1999) **New Growth Theory: An Applied Perspective**, Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham, UK

Meriç S.Ertekin, (2005) Yenilik ve Ekonomik Büyüme İlişkisi, *Mevzuat Dergisi* Yıl.8 Sayı.92 -2005.

Philip Wood, ,(2008)Maps of World Financial Law”, published by Sweet & Maxwell in November  
Maps of World Financial Law”, published by Sweet & Maxwell in November 2008. Source